

10. 9. _____
19. 9. 2025.

75 GODINA **ULUPUH**

Saša Martinović Kunović _____

Preuzimanje krajolika _____

_____ Prostor i društvo

galerija **permanenta**®

„Prostor u kojem živimo nije ni neprekidan ni beskrajan ni homogen ni izotropan. No znamo li točno gdje se lomi, gdje se savija, gdje se prekida i gdje se spaja? Nejasno osjećamo pukotine, zjevove, točke trenja, katkad imamo neodređen dojam da na mjestima zapinje, puca ili da se sudara. Rijetko želimo saznati nešto više i najčešće prelazimo s jednog mjesta na drugo, iz jednog prostora u drugi, a da se i ne sjetimo izmjeriti prostorne razmake ili o njima voditi računa. Nije problem osmisliti prostor a još manje preoblikovati ga...

...nego ga istražiti, ili, još banalnije, iščitati ga; naime, ono što nazivamo svakidašnjošću nije bjelodano nego mutno, poput oblika sljepoće ili načina anestezije.“

GEORGES PEREC

Vrste prostora

Zagreb, Meandar, 2005. (Biblioteka Psefizma)

Predgovor

OMZREN DOMITER

Izložba „Preuzimanje krajolika – Prostor i društvo“ izvorni je autorski koncept Saše Martinović Kunović, koja naizgled nema nikakvog dodira s arheologijom ili povijesnim naslijeđem jednog kulturnog krajolika što iščezava.

Tek će detaljan pogled u samu esenciju izložbe i pratećeg kataloga otkriti snažnu svezu autoričinog djela sa „znanošću o starinama.“ Logos o arhaičnom odavna je nadišao inicijalne okvire prikupljanja predmeta i njihovog skladištenja u muzejske čuvaonice. Metodologija georeferenciranja i kartiranja, suvremena arheologija, arheologija krajobraza i okoliša, uzorkovanje tla, topografske sinteze već su dugi niz godina afirmirani aspekti arheološkog istraživanja.

Upravo tako, koristeći arheološki set alata, autorica pristupa gradi što je predstavljena u ovom katalogu. Segmenti materijalne kulture poput cigli, pećnjaka i pločica dokumentirani su kao svjedočanstvo nekadašnjih

funkcionalnih objekata. Fotografirani pa mapirani, zatim sačuvani i izloženi, fizički te informacijski kategorizirani, oni imaju snagu materijalnog dokaza minulih aktivnosti. Tako tretirani, pronađeni pa sačuvani, interpretirani pa prezentirani, jamstvo su kako će predmetne lokacije u svojim minulim pojavnostima biti istrgnute iz potpunog zaborava.

Zašto su odabrani baš ti predmeti? Zašto baš s tih lokacija? Što im je zajedničko osim činjenice da su izrađeni od keramike, tehnološkog dosega što sjedinjuje 4 osnovna elementa; zemlju, vodu, vatru i zrak? Što dijele Paromlin i Nova Ves, Šumski dvor ili Munjarski put? Veoma prozaično rečeno, tamo je bilo nešto čega više nema. Nešto smislenije i mnogo osobnije, sveza je sama autorica, legitimna korisnica prostora. Njezina memorija, osobno sjećanje na mjesto, aktivnosti, ljude, značaj trenutaka, svakodnevicu koje više nema, ali koja opstaje kroz pamćenje.

Vatrom zamrznuti, sirovi i ispečeni komadi zemlje ovdje strše kao posvemašnji eksces. Oni su *genius terrae*, apoteoza zemlji iz koje nastaje keramika ili cigla, tanjur ili bazen. Na toj materijalnosti pak počiva građevina ili grad, dom ili tvornica, društvo ili država. Ne zaboravimo, koliko god bila ljudskim djelovanjem formirana, u samoj je srži keramika dar zemlje. Neka ognjem zaleđeni fragmenti zemlje budu oda i opomena, podsjetnik na temeljnost i prolaznost.

Katalog pred Vama višeznačenjski je očevidnik minulih zbilja, podjednako relevantan kao topografski i sasvim osobni preglednik.

Preuzimanje krajolika

Prostor i društvo

SAŠA MARTINOVIĆ KUNOVIĆ

U svom umjetničkom radu uvijek sam pokušavala radove razvijati kao serije, koje bih potom na specifičan način sortirala, arhivirala u cjeline. Jednom su to bili otisci grada, drugi put svojevrsna smočnica u kojoj su keramički djelići bili konzervirani u staklenkama i sortirani po policama. Pri tome sam često nastojala ostvariti suradnju s ustanovama koje na sličan način pohranjuju i izlažu građu (arhivi, muzeji). Na taj sam način usvajala prakse načina izlaganja sadržaja, pa i vodila se načinom prezentacije materijala. Sam način, postav, bio je jednako bitan kao i sadržaj.

Ovom prilikom sam preuzimala svojevrsne iskopine, najprije spontano – bez jasne i svjesne namjere, a da bi se nakon određenog vremena definirala zbirka od nekoliko cjelina.

Često, kroz istraživanja grada koja su i dio mog posla (najčešće kroz projekt Mapiranje Trešnjevke i Jane's Walk šetnji) obilazimo manje poznate dijelove grada i njegove okolice. Ruševni objekti, napuštene tvornice i pogoni, distopijski krajolici, različiti iskopi, usjeci i dijelovi pejzaža su mi iz nekog razloga fascinantni. Predstavljaju svojevrsnu slojevitost i naslage povijesti, ljudskih života i sudbina, kuća, grada i njegovog trajanja u vremenu i prostoru. Grad se može kroz te slojeve čitati na tako mnogo načina. Uzimam tu abecedu, izmještam je, sortiram, činim od nje zbirku. Ona mi govori.

Cigle

Unutar ove zbirke cigli dva su principa koja su me vodila pri preuzimanju; dio njih sam sakupljala jer su dio prostora koji me formirao (na brojne načine). To su tri zgrade zagrebačke Akademije likovnih umjetnosti (u njima sam boravila, ali i radila tijekom 5 godina). Dvije od njih zadnjih su godina bile u obnovi (matična zgrada u Ilici je nedavno i završena), a treća, ona u Zagorskoj, nedavno je i srušena. Tu je također i moja gimnazija. Osobne priče vezane za ove fragmente prelaze okvir ove izložbe. Pokušaj su da se one skiciraju i zabilježe.

Drugi dio su cigle nekadašnjih tvorničkih kompleksa i pogona, Ciglana Črnomerec, nekadašnja Bubara u Adžijinoj, Gredelj, Parlomlin. Dio zagrebačke Industrijske baštine, koji nije dobio zasluženu pažnju. Ti su me pak objekti fascinirali na drugačiji način, kao potencijal za neke buduće priče do kojih nikada neće doći, svojevrsna ne-mjesta, gradski markeri nekadašnjeg značenja a danas najčešće propadanja, ili pak, nove vizije – kao

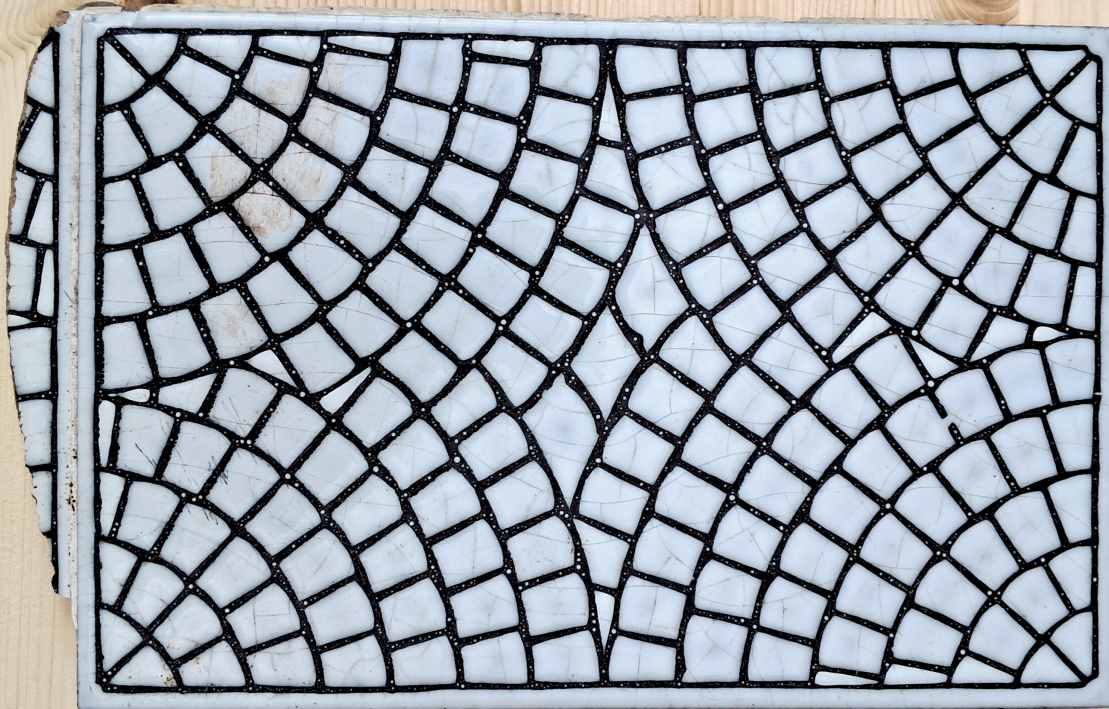
slučaj Paromilna, koji gradu daje novo pogonsko gorivo.

Ovdje je i fragment cigle legendarnog trešnjevačkog mjesta, restorana Dvije lipe, zabilježenog u memoriji mnogih Trešnjevčana kao kultnog mjesta, a donedavno prostora kockarnice. Na sreću ovih dana mijenja namjenu, u što – to se još ne zna.

Cigla, gradbena jedinica objekta, cjeline, grada, od gline/zemlje je. Iako su u osnovi dosta slične, ima ih više vrsta, mijenjale su se obzirom na razdoblje, podneblje, tvornicu, lokaciju – minimalno; u dimenziji, čvrstini, oznakama.

Kada ogulimo prostor od njegovih dijelova, što ostaje? Da li je ono što označuje neki prostor samo ono materijalno, ili pak sve ono „nevidljivo“ što nam promakne, nestane, ispari? To su pitanja koja sam si postavljala, u pokušaju da zadržim značenje nekog gradskog fragmenta, makar za mene osobno.

Pločice

Slično kao i cigle, pločice su bilješke o mjestu, o nekim proteklim vremenima preuzete i iskopane iz slojeva zemlje i fragmenata nekadašnjih kuća, a podsjećaju nas svojim dekorativnim obilježjima na život koji je u njima tekao. Tu se za razliku od cigli pojavljuju uzorci i boje. Trag su i onoga tko ih je izradio, kao i onih koji su po njima ili hodali ili ih birali kao dekorativni element. Krhke, tanke, često vire iz više zemljanih tonova i zovu me svojim kontrastom s okolinom, poželim ih uzeti i iz njih čitati ponešto o mjestu pronalaska. U tom ambijentu obično ih prati polusrušena kuća, bager, razvaline.

Sam izbor mjesta koji put je namjeran, ponekad slučajan.

Prva preuzeta pločica je iz nekadašnjeg restorana Šumski dvor. Dio je kolektivne memorije Zagrepčana, kulno mjesto u koje su dolazile brojne obitelji na palačinke i usputnu šetnju po livadi

Cmrok ili na obližnji Tuškanac. I ja sam također pamtila to mjesto po istom. Uz to, moja je mama u djetinjstvu odrasla na Prekrižju dvije kuće dalje, pa svaki put kada bismo tuda prošli, ta mi je činjenica iskočila u memoriji. Svi znamo kako je ta lokacija mijenjala tijekom desetljeća svoj izgled, od nekad kulnog mjesta do ruševine.

Pločica bazena Muzeja arhitekture HAZU preuzeta je prilikom odlaska na neku od tamošnjih izložbi. Uvijek me fascinirala okolina samog Muzeja, pa i pozicija tog bazena, malo sakrivena od glavnog objekta i ulaza; no, njegovo stanje je tada bilo prilično jedno i podsjećalo na neka bolja vremena. Također, čin preuzimanja bio je rezultat želje da se sačuva nešto vrijedno, lijepo, posebno.

Tu su i pločice – nekoliko njih, iz Dvorca Jakovlje, koji je bio dom umjetnika i ateljea, a trenutno također u obnovi. Tijekom same obnove organiziran je i

obilazak s buvljakom, tijekom kojega sam nabavila dio tih pločica.

Ostale pločice nisu s tako ekskluzivnih mjesta. Uglavnom su sakupljene na brojnim obilascima grada. Najčešće iz nekih anonimnih kuća.

Pećnjaci

Pećnjaci prije svega simboliziraju toplinu, ali mogu biti i obilježje građanske kuće u kojoj je bogatstvo ornamenta značilo i pripadnost višem sloju. Od jednostavnih i jednoboynih te bez izražene teksture, do onih višeboynih i ornamentaliziranih, reljefnih, pričaju također o kaljevoj peći čiji su bili dio, kao i o samoj kući ili objektu. Oni su znak mjesta okupljanja, topline doma, prisutnosti vatre.

Prvi je uzorak pronađen na Grmoščici, a uslijedili su i drugi pronalasci. Jednog sam kupila na buvljaku u divnom vrtu Sanje Bachrach Krištofić, a par jednostavnijih pronašla u krstarenju kroz grad, obilazeći obnavljane objekte ili pak naprosto gledajući oko sebe.

Krajolici

Sakupljam ove isječke krajolika ne bih li tako uspjela zabilježiti prostor, vremenske utjecaje; izmještam ih u galeriju te im time dajem onu važnost koju imaju za mene osobno.

Rad pod nazivom Vidovec preuzeti je segment stvarnog krajolika. Sastoji se od zemlje/gline s lokacije u okolici Zagreba. Taj sam uzorak sakupila tijekom jedne od brojnih šetnji u kojima sam sudjelovala s grupom entuzijasta i ljubitelja hodanja. Segmente sam ispekla u peći za keramiku, ali bez naknadnih intervencija – osim što sam ih nakon pečenja posložila tako da sugeriraju navedeni krajolik.

Krajolik s lokacije Markuševac – Bibekov breg sakupila sam također pri jednoj od kolektivnih šetnji. Bila mi je zanimljiva zamisao o (sada već) komparaciji uzoraka s više lokaliteta. Kao što sama mjesta imaju svoje specifičnosti i razlike, tako i ovi uzorci.

Uslijedila je Grmošćica za koju sam bila sigurna da će nakon što uzorak ispečem, rezultat biti dobar, jer se radi o lokaciji s koje je uzimana glina za črnomerečku ciglanu. Njena boja odskače intenzitetom.

Nakon nje, Veliki vrh u Čučerju, također lijepe intenzivne boje i više pločaste forme, nakon pečenja je poprimio svoj konačni izgled.

Kruglica je livada povrh izvora Supleti u Mikulićima i planinarske staze br. 9 na Medvednici.

Lokalitet Kruglice je jedna lijepa livada usred šume, ne sasvim gola, a koja sadrži i izvaljena stabla. Jedno takvo izvaljeno stablo svojim je korijenjem diglo i dio zemlje, koja mi je djelovala zanimljivo te sam ga preuzela i ispekla.

Pogovor

OZREN DOMITER

Usprkos dojamu kako je metoda dokumentiranja sasvim nalik onoj arheološkoj, izgledno je kako ovaj katalog nema značaj arheološke literature. Iz njega se neće učiti o tehnikama i metodama ili načelima arheoloških istraživanja. Neće čak završiti niti kao bilješka u nekoj arheološkoj literaturi nekog renomiranog izdavača. Nema ni potrebe!

S druge strane ciljne linije, tamo gdje se učinak vrednuje mjernom jedinicom za promjenu u prostoru, doprinos autoričinog osobnog odnosa prema keramici i prostoru zasigurno će svoje mjesto pronaći na širokom polju teorije pamćenja. Nema ničeg manje postojanog od vremena, nema ničeg trajnijeg od prostora. Izložba „Preuzimanje krajolika – Prostor i društvo“ jest zalag sjećanja i jamstvo opstanka minulih zbilja što su utkane u vječno tkivo između Sljemena i Save.

Cigle

- 1 Ilica 83, ALU
- 2 Zagorska ul. 16, ALU
- 3 Ilica 85, ALU
- 4 Savska 77, XI. gimnazija
- 5 Trnjanska, Paromlin
- 6 Adžijina 11, Bubara
- 7 Ilica 228, Ciglana Črnomerec
- 8 Trnjanska, Gredelj
- 9 Krapinska 4, Dvije lipe

Pećnjaci

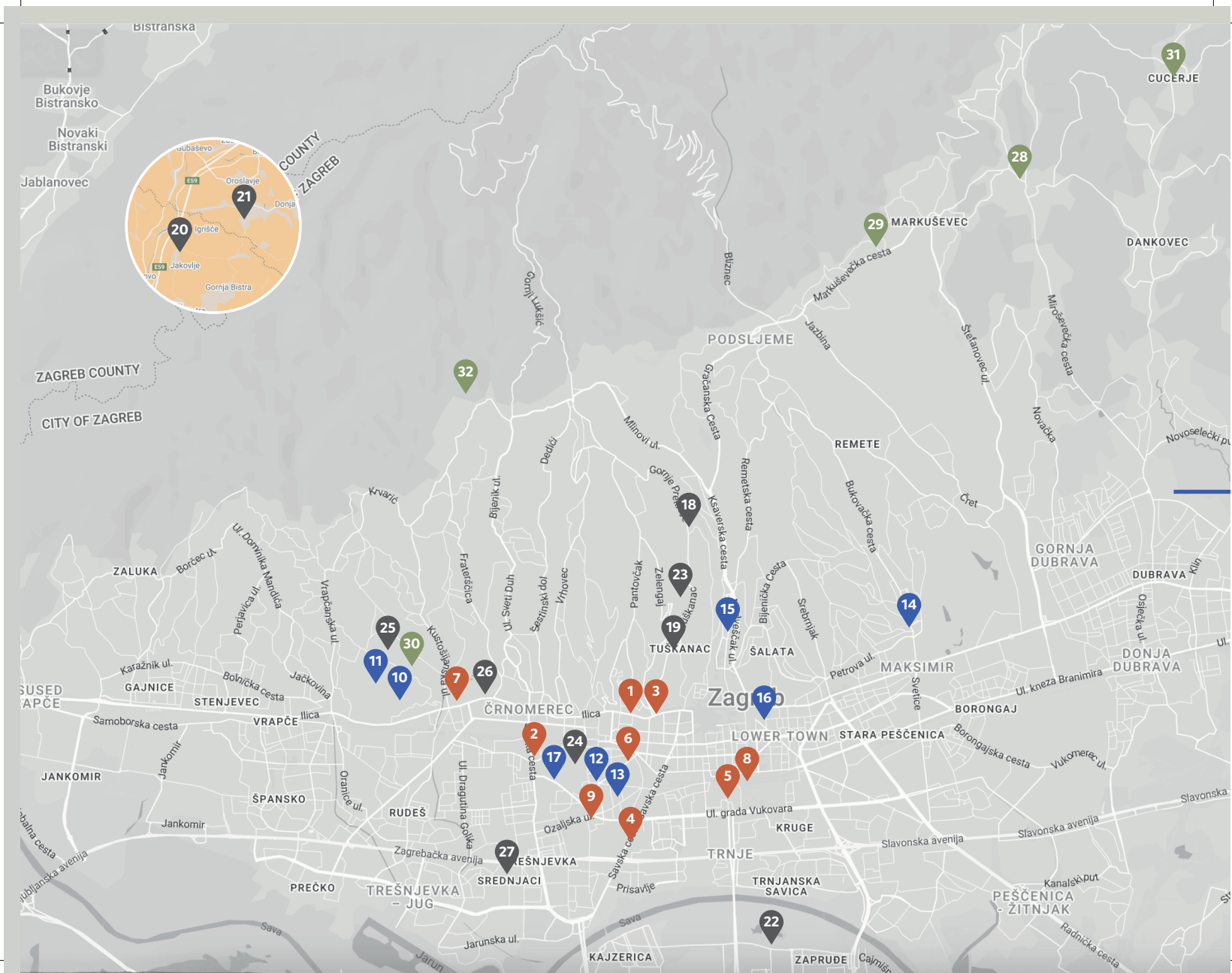
- 10 Grmošćica
- 11 Grmošćica
- 12 Trakošćanska ul. 19
- 13 Trakošćanska
- 14 Bukovačka 47
- 15 Nova Ves 47
- 16 Martičeva ul. 4
- 17 Munjarski put

Pločice

- 18 G. Prekrižje, Šumski dvor
- 19 I.G. Kovačića, MA HAZU
- 20 Dvorac Oršić – Jakovlje
- 21 Strmec Stubički 61A
- 22 Damira Tomljanovića
- 23 Vijenac 15
- 24 Munjarski put
- 25 Grmošćica bic centar
- 26 Ilica 228, Ciglana Črnomerec
- 27 Dobrinjska ul. 6

Krajolici

- 28 Ul. Vida Ročića, Vidovec
- 29 Bibekov breg, Markuševac
- 30 Grmošćica
- 31 Veliki vrh, Čučerje
- 32 Kruglica, povrh Supleta

NAKLADNIK:

ULUPUH – Hrvatska udruga likovnih
umjetnika primijenjenih umjetnosti,
Preradovićeva 44/1, Zagreb

ZA NAKLADNIKA:

Ivana Bakal, predsjednica ULUPUH-a

UREDNIKE:

Saša Martinović Kunović
Sara Đurkas

**STRUČNI SURADNIK NA IZLOŽBI I AUTOR
TEKSTOVA:**

Ozren Domiter

AUTORI LIKOVNOG POSTAVA:

Saša Martinović Kunović
Ozren Domiter

OBLIKOVANJE KARTE:

Monika Vodopija
Lidija Novosel

GRAFIČKO OBLIKOVANJE I PRIPREMA:

Lidija Novosel

FOTOGRAFIJE:

Saša Martinović Kunović

TISAK:

Kerschhoffset, Zagreb, rujan 2025.

NAKLADA:

100 primjeraka

ISBN:

978-953-327-256-6

ORGANIZATOR:

ULUPUH – Hrvatska udruga likovnih umjetnika
primijenjenih umjetnosti

T: +385 (0)1 4552 595

E: ulupuh@zg.t-com.hr

W: www.ulupuh.hr

PROSTOR ODRŽAVANJA IZLOŽBE:

Galerija PERMANENTA
Preradovićeva 44 / 1. kat

10 000 Zagreb

T: +385 (0)1 4813 746

E: galerija-ulupuh@zg.t-com.hr

Izložba je realizirana uz financijsku potporu
Ministarstva kulture i medija RH i Grada
Zagreba

